

BROJ REKJATA TERAVIH-NAMAZA

Oko 1250 godina, do 20. stoljeća je bilo malo sumnje o pitanju koliko rekjata ima *teravih-namaz*. Postojao je opći konsenzus među muslimanskim učenjacima da se *teravih* namaz sastoji od ne manje od dvadeset rekjata, a neki učenjaci su bili mišljenja da ima više od dvadeset rekjata. Donedavno, nije bilo riječi ni o jednom *me-sdžidu* u kojem se klanjalo manje od dvadeset rekjata, niti je bilo riječi o bilo kojem učenjaku koji je zastupao takvo mišljenje. U posljednjih stotinu godina, neki ljudi su počeli insistirati na tome da se *teravih* namaz sastoji samo od osam rekjata. Praksa ashaba i "njihovih sljedbenika" (*tabi'ina*), kao i drugih učenjaka (da Allah bude zadovoljan njima), koji su ih naslijedili, bila je da klanjaju dvadeset rekjata.

Konsenzus (*idžma'*) među ashabima da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata, postignut je za vrijeme vladavine vladara pravovjernih (*Emir al-mu'minin*), 'Omer ibn al-Hattaba. 'Omer, r.a, postavio je Ubej ibn Ka'ba da predvodi ljude u dvadeset rekjata, kao što se može zaključiti iz autentičnih predaja. Niko od ashaba, koji su klanjali za Poslanikom, s.a.v.s, ni od Poslanikovih, s.a.v.s, žena, nije opovrgavao, niti je imao argument protiv toga. Da je to bila praksa koju je sam 'Omer, r.a, uveo, sigurno bi je odbacili i ashabi i Poslanikove, s.a.v.s, žene. Ovo poglavlje detaljno govori o ovom pitanju, i ustanavljava da *teravih* namaz, uistinu, ima dvadeset (20) rekjata.

MIŠLJENJA UČENJAKA

Imam Ebu Hanifa, imam Šafi'i i imam Ahmed su jednoglasni da se tokom ramazana klanja dvadeset rekjata *teravih*-namaza. Od imama Malika zabilježena su različita mišljenja: po jednom mišljenju, *teravih* namaz ima dvadeset rekjata; po drugom trideset šest (36), o čemu je imam Malik rekao: "Ovo je ranije mišljenje"; a po trećem mišljenju *teravih* namaz ima trideset osam rekjata (38). Postoji, također, mišljenje po kojem *teravih* namaz ima četrdeset jedan (41) rekjat. (*Bidajet al-mudžtehid* 1:210) imam 'Ajni kaže da je drugo mišljenje – da *teravih* namaz ima trideset šest rekjata – zastupao imam Malik.

Do sada je jasno da ni jedan od četiri istaknuta imama nisu smatrali da se *teravih* namaz sastoji od manje od dvadeset rekjata. Dvadeset je minimalan broj rekjata koji je spomenut, a razlog za mišljenje imama Malika da *teravih* namaz ima trideset šest rekjata, jeste taj što su stanovnici Mekke obavljali *tavaf* oko Kabe nakon svaka četiri rekjata *teravih*-namaza. U pauzi između svaka četiri rekjata, stanovnici Medine bi klanjali dodatna četiri rekjata na mjestu *tavafa*. (vidi: *Al-Mugnii* 2:167)

Stoga, pošto se *teravih* namaz klanjao kao 20 rekjata, sastavljen od pet dijelova po četiri rekjata (svaki dio se naziva *terviha*), stanovnici Medine bi klanjali dodatna četiri rekjata nakon svake *tarvihe*, što je još šesnaest (16) rekjata dodatno. Šesnaest dodatnih rekjata i dvadeset rekjata *teravih*-namaza je ukupno trideset šest rekjata. Stoga, ukupan broj rekjata *teravih*-namaza je, ustvari, dvadeset, čak i po imam Maliku.

Teravih namaz u vrijeme prve generacije

Stoljećima, otkako se *teravih* namaz klanja, muslimani širom svijeta su klanjali ne manje od dvadeset rekjata *teravih-namaza*. Nafi' istaknuti tabi'in kaže: "Nikada nisam video nikoga da klanja manje od trideset devet rekjata (od kojih su tri rekjata *vitr* namaz)." Nafi' je boravio u Medini većinu svog života, i umro je 117. god. (*Fath al-Bari* 4:254). U to vrijeme, klanjalo se 36 rekjata *teravih-namaza* (20 rekjata *teravih-namaza* i 16 rekjata *nafile*).

Nakon toga, imam Šafi' kaže: "Vidio sam da ljudi u Medini klanjaju 39 rekjata (koji uključuju tri rekjata *vitr-namaza*), a 23 rekjata u Mekiji." Imam Šafi'i je rođen 150, a umro je 204. godine. Dakle, ova predaja se bilježi u drugom stoljeću islama. Pored toga, Ibn 'Abd al-Barr tvrdi: "Dvadeset rekjata je bilo mišljenje većine učenjaka, uključujući one iz Kufe, zatim imama Šaf'iye i većine ostalih pravnika." Ovo pokazuje da se kroz raniji period islama klanjalo minimalno dvadeset rekjata *teravih-namaza*.

Sufjan al-Sevri (umro 161. god) i imam Ebu Hanifa (umro 150. god), obojica iz Kufe, bili su mišljenja da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata. Imam Ahmed ibn Hanbel iz Bagdada (umro 235. god) bio je istog mišljenja, kao i Davud al-Zahiri (umro 270. god). 'Abdullah ibn al-Mubarek (umro 181. god), jedan od istaknutih učenjaka iz Hurasana je, takoder, imao isto mišljenje da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata. (*Bidajet al-mudžtehid* 1:210)

Iz navedenog se, sigurno, može zaključiti da je prevladavajuće mišljenje učenjaka od Mekke do Hurasana, i dalje, bilo da se *teravih*

vih namaz sastoji od dvadeset rekjata. Ne postoji ni jedno mišljenje iz ovog perioda da se *teravih* namaz sastoji od osam rekjata, pa ni među velikim imamima, niti drugim pravnicima.

Većina ljudi koji slijede Hanefijsku, Šafijsku, Malikijsku i Hanbelijsku školu mišljenja, i koju sačinjava većinu *ummetsa*, do danas je prihvatile mišljenje da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata. Do danas se dvadeset rekjata klanja i na dva sveta islamska mesta –Meki i Medini. Prvi argument da se *teravih* namaz sastoji od osam rekjata se pojavio prije jednog i po stoljeća, nakon 'Omerovog konsenzusa.

Imam Tirmizi, dobro poznat po bilježenju raznih mišljenja od različitih učenjaka o *fikhskim* pitanjima u svom *Sunenu*, ne spominje ništa, pa čak ni slabo mišljenje da se *teravih* namaz sastoji od osam rekjata, kada govori o ovom pitanju. Da je postojalo takvo mišljenje među ranijim učenjacima, on bi to sigurno spomenuo. (vidi: *Sunen al-Tirmizi* 1:166).

NEDOSTATAK AUTENTIČNIH PREDAJA O BROJU REKJATA TERAVIH-NAMAZA

Još jedna stvar koja se uzima u obzir kada je ovo u pitanju jeste da ne postoje autentični (*sahih*) i direktni (*merfu'*) lanci prenosilaca (od Poslanika, s.a.v.s.), koji spominju tačan broj rekjata *teravih-namaza* koje je Poslanik, s.a.v.s., klanjao.

- Šejh al-Islam Ibn Tejmija piše:

“Ko god prepostavi da postoji fiksan broj rekjata *teravih-namaza* prenesen od Poslanika, s.a.v.s, i ne prihvati manji ili veći broj rekjata, pogriješio je.” (*Medžmu' al-Fetava* 46 U, *Mirkat al-mafatih* 3:381)

- 'Allama Subki piše:

“Neka se zna da ne postoji predaja o broju rekjata koje je Poslanik, s.a.v.s, klanjao tokom tih noći, tj. da li ih je bilo dvadeset ili manje.” (*Tuhfat al-ahdžar* 116 U)

- Imam Sujuti kaže:

“Učenjaci se razilaze o broju rekjata *teravih-namaza*. Da je broj rekjata bio ustanovljen kroz praksu Poslanika, s.a.v.s, ne bi bilo razlike u mišljenju.” (*Al-Masabih* 42 U)

- Imam Ševkani piše:

“Ono što se može razumjeti iz hadisa u ovom poglavljju jeste ispravnost noćnih namaza u toku ramazana, kao i to da se mogu klanjati u džematu ili pojedinačno. Ipak, iz sunnetske prakse se ne može zaključiti da je *teravih-namaz* bio ograničen na određeni broj rekjata.” (*Najl al-avtar* 3:53 U)

- Mavlana Vahid al-Zaman kaže:

“Ne postoji fiksan broj rekjata za namaz u noćima ramazana, tj. *teravih namaz*.” (*Nazl al-abrar* 1:216 U)

Spomenuta mišljenja učenjaka jasno ustanovljavaju da nema autentičnih predaja koje govore da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, klanjao

njaо fiksаn broј rekјata *teravih*-namaza. Stoga, то obара tvrdnjу da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao samo osam rekјata, i да je klanjanje bilo čega osim osam rekјata novotarija u vjeri (*bid'at*), kao što neki tvrde.

No, postoji mnoštvо slabih predaja koje nas informiraju o broju rekјata *teravih*-namaza koje je Poslanik, s.a.v.s, klanjao. Naprimjer, postoji predaja od Ibn 'Abбasa u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao dvadeset rekјata. Iako su učenjaci ovaj hadis klasificirali kao slab, može se opet koristiti kao dokaz, jer je u skladu sa konsenzusom ashaba i praksom cijelog *ummeha*, generacije za generacijom, više od 1200 godina.

Druge slabe predaje od Poslanika, s.a.v.s, po ovom pitanju, koje nisu čvrsto podržane praksom i mišljenjem pobožnih, odbacit će se. Mora se razumjeti da, iako je predaja Ibn 'Abбasa slaba, konsenzus učenjaka (*idžma'*) koji je postigao 'Omer, r.a. – po kojem se utvđuje da je *teravih* namaz dvadeset rekјata – dovoljan je pokazatelj da se dokaže da se *teravih* namaz, uistinu, sastoji od dvadeset rekјata.

Razlog zašto nema autentičnih hadisa i direktnih predaja od Poslanika, s.a.v.s, o broju rekјata *teravih*-namaza, jeste to što je Poslanik, s.a.v.s, *teravih* klanjao u džematu samo nekoliko dana, a nakon toga je klanjao u svojoj kući. Stoga ga mnogi ashabi nisu vidjeli da klanja *teravih*-namaz. Nakon toga, nastavljena je praksa pojedinačnog, ili klanjanja u malim grupama, sve do 'Omerovog, r.a, vremena, kada je on postavio imama da predvodi ljude u klanjanju dvadeset rekјata. Dakle, tako je došlo do klanjanja dvadeset rekјata u velikom džematu. Nekoliko ashaba, koji su bili dovoljno sretni da klanjaju za Poslanikom, s.a.v.s, u džematu, nisu imali nikakvu primjedbu na 'Omerovu, r.a, odluku. Da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao više ili manje

od dvadeset rekjata u bilo kojoj noći ramazana, ovi ashabi bi sigurno opovrgli 'Omerovu, r.a, odluku kojom se ustanavljuje da se *teravīh* namaz sastoji od dvadeset rekjata.

HADISI O OVOM PITANJU

Pošto je ustanovljeno da nema autentičnih hadisa od Poslanika, s.a.v.s, po pitanju broja rekjata *teravīh*-namaza, sve što ostaje kao dokaz da se *teravīh* namaz sastoji od dvadeset rekjata, jeste slaganje učenjaka sa 'Omerovom odlukom. Jednom kada je to ustanovljeno, *ummet* to mora slijediti punim srcem, jer je dužnost muslimana da slijede propise ashaba.

- 'Irbad ibn Sarija, r.a, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s, rekao:

"Držite se mog sunneta, i sunneta pravovjernih halifa, koji slijede Pravi put (*al-Hulefa' al-rašidin al-mahdijjin*). Čvrsto se toga držite, makar i zubima." (*Sunen Ebu Davud* 2:287, *al-Tirmizi* 2:97, *Ibn Madže* 5)

Prvo, Poslanik, s.a.v.s, veoma čvrsto je naredio: "Držite se mog sunneta i sunneta pravovjernih halifa koji slijede pravi put". To znači da se propisi pravovjernih halifa, također, moraju slijediti, baš kao što se mora slijediti i Poslanik, s.a.v.s. 'Omer, r.a, kao drugi halifa, donio je propis da se *teravīh* namaz klanja kao dvadeset rekjata, sa čime su se ashabi jednoglasno složili. Zbog navedenog hadisa, njegova se odluka mora prihvati, baš kao da dolazi i od samog Poslanika, s.a.v.s.

Drugo, treba imati na umu da je broj rekjata, koje je odredio 'Omer, r.a, mogao biti uzet samo od samog Poslanika, s.a.v.s. Ovo je očigledna pretpostavka, jer broj rekjata nekog namaza se ne može odrediti vlastitom voljom, nego Allahovom odredbom, preko Njegova Poslanika, s.a.v.s. To što je 'Omer, r.a, donio ovaj propis, i nije primio nikakvu primjedbu od ashaba, ukazuje da je broj rekjata *teravih*-namaza, koje je Poslanik, s.a.v.s, klanjao, bio dvadeset. Ibn 'Abbasova, r.a, ranije spomenuta, predaja potvrđuje da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao dvadeset rekjata.

'Omer, r.a, odredio je da broj rekjata *teravih*-namaza bude dvadeset, i postavio Ubej ibn Ka'ba da predvodi ljude u džematu. To je, onda, ostala praksa muslimanskog *ummeta* za vrijeme halifa 'Osmana, r.a, i 'Alija, r.a, a, nakon toga, i slijedećih 1200 godina. Stoga je neophodno slijediti većinu. Neki od slijedećih hadisa to detaljnije opisuju.

- 'Abdurrahman ibn 'Abd al-Kari prenosi:

"Jedne noći, u toku ramazana, otišao sam u *mesdžid* sa 'Omer ibn al-Hattab, r.a. Ljudi su bili raštrkani okolo u grupama. Jedan čovjek je klanjao samostalno, dok je drugi predvodio grupu ljudi u namazu. 'Omer, r.a, rekao je: "Bilo bi bolje kada bih mogao učiniti da svi klanjaju za jednim imamom." Tada je čvrsto odlučio da će to i učiniti, i učinio je da su svi klanjali za Ubej ibn Ka'abom. 'Abdurrahman navodi da je još jednu noć izašao vani sa 'Omerom, kada su zatekli ljudi da klanjaju za imamom. 'Omer, r.a, rekao je: "Kako je samo dobra ova nova praksa (*Ni'ma al-bid'atu hazihu*, tj. praksa koja je oživljena)." (Sahih al-Buhari 1:269, Muvetta Imam Malik 42)

Poslanik, s.a.v.s, klanjao je *teravih-namaz* u džematu nekoliko puta, i onda je prestao, jer se bojao da to ne pretvori u obavezu za *ummet*. Tako je ostalo za vrijeme Ebu Bekr, r.a, koji je bio zauzet mnogim problemima, koji su se pojavili u to vrijeme. Nakon toga, 'Omer, r.a, oživio je tu praksu, i svako je klanjao dvadeset rekjata *teravih-namaza* za imamom. Smatrao je to dobrom praksom, govoreći da je to uistinu dobra inovacija. Ova praksa je, onda, nastavljena generacijama.

Hadir br. 1 jasno ukazuje da se pokudena novotarija ne može pripisati 'Omeru, ili bilo kojem od tri halife. Što se tiče 'Omerovih, r.a, riječi da je ta praksa "prelijepa inovacija", Imam Tibi o tome piše:

"Omer, r.a, je mislio na pohvalno djelo o pozivanju na namaz i ponovnom uspostavljanju džemata, što nije bila praksa za vrijeme halife Ebu Bekra, iako je to bila Poslanikova, s.a.v.s, praksa nekoliko dana. Ipak, Poslanik, s.a.v.s, prekinuo je tu praksu iz straha da ne postane obaveza (*farz*) za *ummet*. 'Omer, r.a, bio je svjestan toga, pa je ovu praksu ustanovio kao *sunnet mu'akkeda*, a ne kao *farz*. Stoga, njemu je nagrada za ovu praksu i nagrada svima koji je slijede do Sudnjeg dana." (*Fath al-Mulhim* 2:319)

Ovo pojašnjava da je 'Omerova, r.a, praksa bila u skladu sa praksom Poslanika, s.a.v.s. Pošto je Ebu Bekr, r.a, za vrijeme svoje vladavine bio okupiran problemom otpadnika i onih koji su tvrdili da su poslanstvo nakon Poslanikove, s.a.v.s, smrti, ili su zahtijevali radikalne promjene u vjeri, mnoga pitanja, koja su bila predmet rasprave u njegovo vrijeme, pojašnjenja su za vrijeme 'Omara.

- Jezid ibn Husejfa prenosi da je Sa'ib ibn Jezid rekao:

“Klanjali su dvadeset rekjata *teravih*-namaza tokom mjeseca ramazana za vrijeme ‘Omara, r.a, i učili su poglavljia koja sadrže stotinu i sličan broj ajeta (*mi'in*), a za vrijeme ‘Osmana ibn ‘Affana, r.a, su se, zbog predugog stajanja, oslanjali na štapove.” (*Sunen al-Bejheki* 2:469)

Prenosioci ovog hadisa su striktno provjereni i odobreni, kao što Imam Nevevi potvrđuje u svom djelu *Asar al-Sunen*. Ovaj hadis je jasan dokaz da se za vrijeme ‘Omara, r.a, kao i ‘Osmana, r.a, klanjalo dvadeset rekjata *teravih*-namaza.

- *Jezid ibn Ruman prenosi:*

“Ljudi su klanjali dvadeset tri rekjata tokom ramazana za vrijeme ‘Omara.” (*Sunen al-Bejheki* 2:469, *Muvetta Imam Malik* 1:71)

Iako je ovo autentičan hadis, klasificira se kao *mursel*, ili hadis sa nepotpunim lancem prenosilaca. No, to ne mijenja njegovu efikasnost iz brojnih razloga:

1. Konsenzusom hadiskih učenjaka, *mursel* predaje se mogu koristiti kao dokaz.
2. Ovo je hadis koji prenosi imam Malik, a ustanovljena je činjenica da *mursel* predaje imama Malika u njegovom djelu *Muvetta* su u rangu sa njegovim *mevsul* predajama (tj. predajama sa neprekinitim lancem prenosilaca).
3. Postoje mnoge druge *mursel* i *mevsul* predaje, koje učvršćuju ovu predaju, npr. hadis br. 2.

4. Šah Valijullah piše da je imam Malik rekao:

“Najautentičnija knjiga nakon Kur’ana je *Muvetta* imama Malika, i hadiski učenjaci se jednoglasno slažu da su sve njene predaje autentične, sudeći prema imamu Maliku, i sve njene *mursel* predaje stižu do Poslanika, s.a.v.s, na ovaj ili onaj način.” (*Hudždžetullah al-baliga* 1:106)

- Jahja ibn Se’id prenosi da je ‘Omer ibn al-Hattab, r.a, postavio imama da predvodi ljude u dvadeset rekjata. (*Musannef Ibn Ebi Šejbe* 2:393)
- ‘Abd al-’Aziz ibn Rafi’ prenosi da je Ubej ibn Ka’b, r.a, predvodio ljude u džematu na dvadeset rekjata *teravih*-namaza tokom ramazana u Medini, uz tri rekjata *vitr*-namaza. (*Musannef Ibn Ebi Šejbe* 2:393)
- ‘Ata’ prenosi:

“Zatekao sam ljude kako klanjaju dvadeset tri rekjata, u sklopu kojih su i tri rekjata *vitr*-namaza.” (*Musanaf Ibn ebi Šejba* 2:393)

- Ebu Husajb prenosi:

“Suvejd ibn Gafala je ljude predvodio u namazu tokom mjeseca ramazana. Klanjao je pet *tervih* (dio od četiri rekjata) – dvadeset rekjata ukupno.” (*Sunen al-Bejheki* 2:469)

- Nafi’ ibn ‘Omer, r.a, prenosi da je Ibn ebi Mulejka predvodio ljude u dvadeset rekjata namaza tokom ramazana. (*Musannef Ibn Ebi Šejbe* 2:393)

- Se'id ibn 'Ubejd prenosi da ih je 'Ali ibn Rabi' predvodio u klanjanju pet *tarvih* (tj. dvadeset rekjata), i tri rekjata *vitr-namaza* u toku ramazana. (*Musannef Ibn Ebi Šejbe* 2:393)
- Ibn 'Abbas, r.a, prenosi:

"Poslanik, s.a.v.s, klanjao je dvadeset rekjata *teravih-namaza* i tri rekjata *vitr-namaza* tokom ramazana." (*Musannef Ibn Ebi Šejbe* 2:393)

Ovaj hadis je slab, jer je jedan od prenosilaca u njegovom lancu, Ebu Šejba Ibrahim ibn 'Osman, primio neke kritike. Ipak, kao što je ranije spomenuto, pošto je *umma* prihvatile isti broj rekjata većim dijelom historije, ne odbacuje se u potpunosti, nego se koristi kao dodatni dokaz.

- Prenosi se od Šutajr ibn Šakla ('Alijev drug) da ih je on predvodio pri klanjanju dvadeset rekjata *teravih-namaza* i tri rekjata *vitr-namaza* u toku ramazana. (*Sunen al-Bejheki* 4:469)
- Muhammed ibn Ka'b al-Kurazi kaže:

"Ljudi su klanjali dvadeset rekjata u toku mjeseca ramazana za vrijeme halife 'Omara. Učili bi duže i klanjali i tri rekjata *vitr-namaza*." (*Kijam al-lejl*, 91 U)

- A'meš prenosi da je 'Abdullah ibn Mes'ud, r.a, klanjao dvadeset rekjata *teravih-namaza* i tri rekjata *vitr-namaza* (*Kijam al-lejl* 91 U)

U svim navedenim predajama se spominje da se *teravih namaz* sastoji od dvadeset, a ne manje rekjata.

MIŠLJENJA RAZNIH PRAVNIKA I UČENJAKA

- Autor djela *Bidajet al-mudžtehid*, Ibn Rušd, piše:

"Imam Malik (u jednom od njegovih mišljenja), zajedno sa imamom Ebu Hanifom, Šafijom i Davud al-Zahirije, smatrao je da se *teravih* namaz, koji se klanja u toku mjeseca ramazana, sastoji od dvadeset rekjata, bez *vitr*-namaza. Ibn al-Kasim prenosi od imama

Malika da je on preferirao trideset šest rekjata, uključujući tri rekjata *vitr*-namaza (prema još jednom njegovom mišljenju)." (*Bidajet al-mudžtehid* 210)

- Veliki hafiz hadisa, imam Tirmizi, bilježi detaljan pregled o raznim mišljenjima o ovom pitanju:

Učeni ljudi se razilaze oko broja rekjata *teravih*-namaza u toku ramazana. Neki kažu da se *teravih* sastoji od 41-og rekjata, uključujući *vitr*-namaz – a to je mišljenje stanovnika Medine, što je bila njihova praksa. Ipak, mišljenje većine je da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata, i ovo mišljenje je u skladu sa predajama 'Alija, r.a, 'Omera, r.a, i drugih ashaba, a, također, to je mišljenje i Sufjan al-Sevrija, 'Abdullah ibn al-Mubareka i imama Šafije. Ustvari, Imam Šafi'i kaže: "Zatekao sam stanovnike Mekke da klanjaju dvadeset rekjata." Imam Ahmed kaže: "Postoje razne predaje o *teravih*-namazu, ali tačan broj rekjata ni u jednoj nije potvrđen." Ishak tvrdi: "Preferiramo 41 rekjat, na osnovu onoga što je prenešeno od Ubej ibn Ka'ba." (*Sunen al-Tirmizi* 1:166)

U ovako detaljnoj analizi raznih mišljenja, nema čak ni spo-

mena da se *teravīh* namaz sastoji od osam rekjata, pa čak ni neko slabo mišljenje.

- U svom komentaru na *Sahih al-Buhari*, Imam Kastalani piše:

“Imam Bejhiki je pomirio razne predaje, i zaključio da su ashabi u početku klanjali jedanaest (11) rekjata *teravīh*-namaza, nakon čega su klanjali dvadeset tri (23) rekjata, uključujući i *vitr* namaz. Učenjaci su prihvatili konsenzus od dvadeset rekjata za vrijeme halife ‘Omara.

- U Malikijskom fikhskom djelu, *Al-Anvar al-sati'a*, zabilježeno je:

“Kažemo da je dvadeset rekjata *teravīh*-namaza, nakon jacije, *sunnet mu'akkada* u toku mjeseca ramazana, sa predajom selama nakon svaka dva rekjata (tj. da se klanja po dva rekjata).”

- Ibn Kudama piše:

“Prenosi se od ‘Alija da je on postavio imama da predvodi ljudе u dvadeset rekjata *teravīh*-namaza u toku ramazana.” (*Al-Mugnii*)

Ova predaja je dokaz da se praksa klanjanja dvadeset rekjata nastavila i za vrijeme ‘Alija.

- Veliki šafijski učenjak imam Nevevi piše:

“Broj rekjata *teravīh*-namaza je ostao dvadeset, pošto je to tako bilo prihvaćeno stoljeće za stoljećem.”

- U djelu *Mirkat al-mefatih* se prenosi da je Hafiz ibn Hadžer rekao:

"Ashabi su postigli jednoglasan konsenzus da je broj rekjata teravih-namaza dvadeset." (*Mirkat al-mafatih* 3:382)

- Ibn Tejmija kaže:

"Ovo je mišljenje koje slijedi većina muslimana (tj. da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata)." (A'zami u svom djelu *Rak'ate teravih* 3:382)

- Šejh Mensur ibn Idris al-Hanbeli piše:

"*Teravih* namaz, u toku ramazana, sastoji se od dvadeset rekjata."

- Asad ibn 'Amr prenosi da je imam Ebu Jusuf rekao:

"Pitao sam Ebu Hanifu za *teravih*-namaz i 'Omerovu, r.a., ulogu u svemu tome. Rekao mi je da je *teravih* namaz *sunnet mu'ekkeda*, i da nije nešto što je 'Omer, r.a., usvojio svojom voljom, ili novotarija, nego je to usvojio na osnovu nekih dokaza koje je imao od Poslanika, s.a.v.s.'" (*Ia'l' al-Sunen*, 46)

- Imam Gazali piše:

"*Teravih* namaz se sastoji od dvadeset rekjata; način klanjanja se dobro zna, i to je *sunnet mu'akkada*." (*Ihja' 'ulum al-din* 1:139)

- Sejjid 'Abd al-Kadir Džilani piše:

"*Teravih* namaz je sunnet Poslanika, s.a.v.s., i sastoji se od dvadeset rekjata." (*Ghunjat al-talibin*, 567 U)

- Imam Nieveri kaže:

"Neka se zna da je *teravih* namaz sunnet po mišljenju svih muslimana, i sastoji se od dvadeset rekjata." (*Kitab al-Azkar*, 83)

- Ibn Tejmija kaže:

"Ustanovljeno je da je Ubej ibn Ka'b predvodio ljude u dvadeset rekjata *teravih*-namaza u toku mjeseca ramazana, nakon čega bi klanjao tri rekjata *vitr*-namaza. Stoga je većina učenjaka prihvatile mišljenje da je dvadeset rekjata sunnet, jer je Ubej ibn Ka'b tih dvadeset rekjata klanjao među *muhadžirima* i *ensarijama*, i niko ga nije opovrgnuo." (*Fetava Ibn Tejmija* 23:112 U)

DRUGE BITNE STVARI ZA NAPOMENUTI

Prvenstveno se, u potpunosti, mora razumjeti da broj rekjata za bilo koji namaz nije nešto što se može izmisliti i ustanoviti po nečijem vlastitom nahođenju i rasuđivanju. To mora doći od Allaha, dž.š, i Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Dakle, učenjaci tvrde da, kada god neko od ashaba prenese nešto takvog tipa (tj. da nije ustanovljeno samo ljudskim rasuđivanjem), to se smatra kao da direktno dolazi od Allaha, dž.š.

Prema dogovoru hadiskih učenjaka, svi ashabi se smatraju vjerodostojnjim i pravednim ('adul). Ne može se vjerovati da bi oni uveli neko mišljenje u vjeru, koje nije u skladu sa šerijatskim principima. Stoga, iako nema *merfu'* hadisa (direktno prenešenih od Poslanika, s.a.v.s.) o broju rekjata *teravih*-namaza, 'Omerova odluka da se *teravih* namaz klanja dvadeset rekjata je prihvaćena. Smatra se, kao što je pojasnio Ebu Hanifa (vidi hadis br. 10), da je taj broj doznat

od Poslanika, s.a.v.s, a ne nešto što je 'Omer, r.a, ustanovio svojom voljom.

Drugo, jednom kada je postignut jednoglasan konsenzus o broju rekjata, ni jedan ashab Poslanika, s.a.v.s, to nije opovrgnuo. Ashabi koji su klanjali *teravih*-namaz sa Poslanikom, s.a.v.s. (u toku nekoliko dana kada je klanjao u džematu), i koji su bili živi u 'Omerovo vrijeme, nisu opovrgnuli ovu odluku.

'Omer, r.a, čak nije primio nikakvu kritiku od Poslanikovih, s.a.v.s, žena, koje su stalno posmatrale Poslanika, s.a.v.s, dok je klanjao *teravih*-namaz u kući. To ukazuje da je Poslanik, s.a.v.s, sigurno klanjao dvadeset rekjata, i zbog toga su ashabi podržali 'Omerovu odluku kojom je ustanovio da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata.

Treće, Imam Halebi je istakao veoma zanimljivu stvar o tome zašto je broj rekjata *teravih*-namaza dvadeset. On kaže:

"*Sunnet* i *nafila* namazi su dodatni namazi kojima se nadoknađuju nedostaci, koji su, možda, zapostavljeni u obaveznim (*farz*) namaza. Obavezni dnevni namazi, uz tri rekjata *vitr*-namaza, čine ukupno dvadeset rekjata. Stoga je ispravno da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata, tako da postoji ravnoteža između obaveznih namaza, i dodatnih *nafila* i *sunnetskih* namaza."

ANALIZA PREDAJA O OSAM REKJATA

Oni koji tvrde da se *teravih* namaz sastoji od osam rekjata, to mišljenje pokušavaju ustanoviti na dva načina. Jedan način jeste tvrdnja da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao samo osam rekjata, a drugi na-

čin je tvrdnja da je 'Omer, r.a, također, naredio da se klanja osam rekjata – time odbacujući 'Omerovu odluku kojom je ustanovio dvadeset rekjata. Sada ćemo analizirati predaje, koje zagovornici ovog mišljenja koriste kako bi osnažili svoj stav.

- Prenosi se od Ebu Selama da je pitao 'Aišu, r.a, o Poslanikovom, s.a.v.s, namazu u toku mjeseca ramazana. Ona mu je objasnila: "Allahov Poslanik, s.a.v.s, nije klanjao više od jedanaest rekjata, ni u toku ramazana, ni u drugim mjesecima. Klanjao je četiri rekjata, i i da si video njihovu ljepotu i dužinu; nakon toga još četiri rekjata, i da si video njihovu njihovu ljepotu i dužinu, a zatim je klanjao još tri rekjata (*vitr namaz*)."
'Aiša je nastavila: "Pitala sam ga: 'O Allahov Poslaniče, spavaš li prije nego što klanjaš *vitr-namaz*?', a on je odgovorio: 'O 'Aiša, moje oči spavaju, ali srce ne spava.'" (*Sahih al-Buhari* 1:154)

Ovaj hadis se vjerovatno najviše koristi kao potvrda da se *teravih*-namaz sastoji samo od osam rekjata. Ipak, postoje brojni razlozi zbog kojih se ovaj hadis ne može prihvati kao dokaz, od kojih su slijedeći:

- Namaz koji se spominje u ovoj predaji očito nije *teravih*-namaz, nego prije *tehedždžud* (noćni) namaz. Pitanje Ebu Selame je bilo da li je Poslanik, s.a.v.s, klanjao dodatne rekjate *tehedždžud-namaza* u toku ramažana. 'Aiša je odgovorila da Poslanik, s.a.v.s, nije klanjao više od osam rekjata (*tehedždžuda*) tokom cijele godine, bez obzira koji mjesec bio.

Dakle, 'Aiša, r.a, je govorila o namazu koji je Poslanik, s.a.v.s,

klanjao i u ramazanu, i tokom cijele godine, i zbog toga je koristila riječi "ni u ramazanu, ni van ramazana". Nije mogla govoriti o *teravih*-namazu, jer se *teravih* ne klanja van ramazana. Pitanje Ebu Selama, onda, mora biti o *tehedždžud* (koji se klanja tokom cijele godine), a ne o *teravih*-namazu.

Dalja potvrda ovog pojašnjenja jesu neke 'Aišine, r.a, predaje, koje spominju da je Poslanik, s.a.v.s, pojačavao svoj ibadet u toku mjeseca ramazana. 'Aiša kaže:

"Allahov Poslanik, s.a.v.s, ulagao je mnogo napora u ibadet u zadnjih deset dana mjeseca ramazana – više nego u bilo koje drugo vrijeme." (*Sahih Muslim* 1:372)

Ova, kao i mnoge druge predaje, ukazuju da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao više u toku ramazana, nego u bilo kojem drugom mjesecu, iako je broj rekjata *tehedždžud*-namaza koje je klanjao bio konstantan u toku cijele godine. To znači da je povećani ibadet u toku mjeseca ramazana bio kroz *teravih*-namaz i druge nafile. Dakle, 'Aišina predaja se odnosi na *tehedždžud*, jer je broj rekjata *tehedždžud*-namaza ostao isti u toku cijele godine.

- Imam Muhammed ibn Al-nasr Al-Mervezi, u svojoj knjizi *Kijam al-lejl*, sakupio je mnoge predaje u poglavljiju pod naslovom "Poglavlje o rekjadima *teravih*-namaza, predvodenih imamom u ramazanu", ali ne spominje navedenu predaju Ebu Selama, iako je autentični hadis iz *Sahih al-Buhari*. Like i al-Marvazi, postoje mnogi drugi autori, koji u svojim djelima ne spominju ovaj hadis o *teravih*-namazu.

- Mnogi sakupljači hadisa, kao što su imam Muslim, Nesa'i, Ebu Davud, Tirmizi, Ibn Madže, Ibn Huzejma i imam Malik, također nisu uključili ovaj hadis u njihovim poglavljima o *teravih-namazu*, uprkos tome što je autentičan hadis. Umjesto toga, oni ga spominju u drugom poglavlu o *tehedždžud* ili *vitr-namazu*. Uistinu, da se ova predaja odnosi na *teravih-namaz*, oni bi je sigurno uključili u poglavla o *teravih-namazu*.
- Štaviše, da se ovaj hadis odnosi na *teravih-namaz*, zašto onda 'Aiša, r.a, prenosilac hadisa, nije odbacila 'Omerov, r.a, konsenzus? Mogla ga je, na ovaj ili onaj način, obavijestiti da je tačan broj rekjata *teravih-namaza* osam, a ne dvadeset. Stoga, namaz o kojem ona govori u spomenutom hadisu, ne može biti ni jedan drugi do *tehedždžud*.

Još jedna predaja, uveliko korištena u tvrdnji da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao samo osam rekjata *teravih* namaza, jeste slijedeća:

- Džabir, r.a, prenosi da ih je Poslanik, s.a.v.s, predvodio u namazu u toku mjeseca ramazana. Klanjao je osam rekjata, zatim tri rekjata *vitr-namaza*.” (*Sahih Ibn Hibban, Ibn Huzejma, I'la' al-Sunen* 7:60:7)

Objašnjenja ovog hadisa su slijedeća:

- Ovaj hadis daje detalje samo o jednoj noći, u kojoj je Poslanik, s.a.v.s, predvodio *teravih-namaz* u džematu. Slijedeća predaja je detaljnija u ovom pogledu:

Džabir, r.a, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao osam rek-

jata u jednoj noći ramazana, zatim tri rekjata *vitr-namaza*. Slijedeće noći, okupili smo se u *mesdžidu* u nadi da će Poslanik, s.a.v.s, doći. Čekali smo do jutra, kada je Poslanik, s.a.v.s, došao i rekao nam: "Ni sam želio...", ili: "Bojao sam se da vam *vitr* namaz ne postane obavezan (*juktebu*)."*(Kijam al-lejl, 91 U)*

Postoje mnoge predaje koje govore da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao *teravih-namaz* u džematu tri noći, a onda se, četvrtu noć, nije pojavio (vidi 'Aišinu, r.a, predaju u *Sahih al-Buhari* i *Sahih Muslim*). Ipak, gore navedena predaja ukazuje da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao u džematu samo jednu noć, i da se drugu noć nije pojavio, što znači da se obje predaje odnose na različite situacije.

Druge razlike između ove i ostalih 'Aišinih, r.a, predaja jesu da 'Aišine, r.a, druge predaje ne spominju koliko se rekjata klanjalo u *teravih-namazu* (uprkos tome što su ove predaje uveliko raširene), dok ova predaja to spominje. Također, druge 'Aišine, r.a, predaje spominju da se Poslanik, s.a.v.s, bojao da će *teravih* namaz postati obavezan za *ummet*, dok Džabirov hadis spominje da se bojao da će *vitr* namaz postati obavezan. Stoga je hafiz Ibn Hadžer okljevao u prihvaćanju činjenice da se ova predaja odnosi na isti slučaj, kao i u drugim predajama.*(Fath al-bari 2:12 U)*

- Druga opaska, koju Mavlana Habib al-Rahman A'zami ističe o ovoj predaji, jeste da je samo jedna osoba prenosi od Džabira, r.a. To je jedan prenosilac, 'Isa ibn Jarija, koji je mnogo kritiziran od strane hadiskih učenjaka. Hafiz Zehebi i Ibn Hadžer al-'Askalani zabilježili su mnogo kriticizma na njegov račun, a Jahja ibn Ma'in tvrdi: "On nije tako čvrst prenosilac" (*lejse bi sikka*). Slično tome,

imam Nesa'i, Ebu Davud, 'Ukajli, Saji i Ibn 'Adi imaju ozbiljne kritike na njegov račun, bilo potpuno odbacujući njegove predaje, ili ga nazivajući slabim. Samo ga Ibn Hibban i Ebu Zur'a nisu kritizirali. No, pošto je kriticizam prethodno spomenute grupe žestok, on ima prednost u odnosu na mišljenja druge grupe u određivanju njegova statusa kao prenosioca.

Dakle, njegove predaje su slabe i ne mogu biti prihvачene kao dokaz za tvrdnju da se *teravih* namaz sastoji od osam rekjata; čak štaviše, i zbog toga što ne postoji više ni jedna predaja da je Poslanik, s.a.v.s, klanjao osam rekjata u džematu onih noći kada je klanjao u džematu. (A'zami u djelu *Re'kate teravih*, 28)

- Neki učenjaci pojašnjavaju da čak i ako se hadis prihvati, iz njega se može zaključiti samo broj rekjata koje je Poslanik, s.a.v.s, klanjao u džematu, a ne isključuje mogućnost da je ostale rekjate klanjao u kući. Džabir, r.a, također, ne isključuje ovu mogućnost, nego nas samo obavještava o broju rekjata koje je Poslanik, s.a.v.s, klanjao sa ashabim, prije nego se povukao u svoju kuću.

Postoje, također, i druge Džabirove, r.a, predaje o ovom pitanju, koje spominju da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, klanjao osam rekjata u džematu. No, pošto se sve prenose preko 'Isa ibn Džarija, sve su klasificirane kao slabe, i ne mogu se koristiti kao dokaz.

- Sa'ib ibn Jezid prenosi:

“Omer, r.a, je postavio Ubej ibn Ka'ba, r.a, i Temmim al-Darija, r.a, da predvode ljude u jedanaest rekjata.” (*Muvetta Imam Malik* 1:71)

Ova predaja je navedena da podupre njihovu drugu tvrdnju

da je 'Omer, r.a, naredio klanjanje osam rekjata *teravih*-namaza i da nikada nije postojao konsenzus o dvadeset rekjata. Ipak, ova tvrdnja je čak i slabija od prve iz slijedećih razloga:

- Ovaj hadis se prenosi od Sa'ib ibn Jezida preko dva čovjeka: Muhammed ibn Jusuf i Jezid ibn Husajfa. No, svih pet predaja različite su jedna od druge, iako se svaka pojedinačno prenosi od iste osobe. Zbog nedosljednosti i čak sukobljene prirode predaja, ova predaja se ne može koristiti kao dokaz da se *teravih* namaz sastoji od osam rekjata. Različite predaje od Muhammed ibn Jusufa su:
 1. Već spomenuta verzija, koju prenosi imam Malik, koja spominje jedanaest rekjata, ali ne spominje ramazan.
 2. Jahja ibn Kattanova predaja spominje da je 'Omer, r.a, sakupio ljude i da su za imamom Tamimom al-Darijem, r.a, klanjali jedanaest rekjata. Ne spominje se da je 'Omer, r.a, izdao bilo kakvu naredbu o broju rekjata, niti se spominje mjesec ramazan.
 3. Verzija koju prenosi 'Abd al-Aziz ibn Muhammed jednostavno spominje da su klanjali jedanaest rekjata za vrijeme halife 'Omera. Ne spominje se nikakva posebna naredba, kao ni Ubej ibn Ka'b, r.a, Tamim al-Dari, r.a, ni ramazan.
 4. Ibn Ishakova predaja spominje da su klanjali trinaest rekjata u ramazanu, u vrijeme 'Omera, r.a. Ne govori ništa o 'Omerovim, r.a, naredbama, Ubej ibn Ka'bu, r.a, ili Tamim al-Dariju, r.a.
 5. Na kraju, 'Abd al-Razzakova verzija opisuje da je 'Omer, r.a, naredio da se umjesto jedanaest, klanja dvadeset jedan rekjat.

Neke verzije ove predaje spominju jedanaest rekjata, neke

trinaest, a jedna spominje i dvadeset jedan rekjat. Pa, šta je razlog za odabir jedanaest rekjata u odnosu na ostale? Zapravo, veliki malikijski učenjak, Ibn 'Abd al-Barr, prednost je dao verziji koja spominje dvadeset jedan rekjat, a predaje koje spominju jedanaest rekjata nazvao je "pogrešnom pretpostavkom" (*vehm*). (*Rak'ate teravih*, 39) Dakle, verzija koja spominje dvadeset jedan rekjat prihvaćena je u svjetlu ovih, i drugih faktora, koji samo potvrđuju njenu autentičnost.

- Drugi prenosilac ovog hadisa od Se'id ibn Jezida jeste Jezid ibn Husajfa, i Jezidova dva učenika, Ibn Ebi Zi'b i Muhammed ibn Džafer, također, prenose ovaj hadis od njega (vidi hadis br. 3 u sekciji poglavlja "Hadisi o ovom pitanju"). Sve verzije ove predaje, koja ide preko Jezid ibn Husajfa, jednoglasno spominju dvadeset rekjata, a imam Nevevi, 'Iraki, Sujuti, i drugi, njen su lanac (*isnad*) prenosilaca ocijenili kao čvrst i pouzdan.

Stoga se postavlja pitanje: Zašto je verzija Muhammed ibn Jusufa, koja spominje osam rekjata, prihvaćena, uprkos tome što je zbunjuća i nedosljedna u spomenu broja rekjata, a verzija Jezid ibn Husajfe odbačena, iako je dosljedna? Pravedno bi bilo da predaje Se'id ibn Jezida, koje idu preko Jezid ibn Husajfae, budu prihvaćene, pošto su dosljedne i kategorirane kao autentične od strane mnogih učenjaka, a da predaje preko Muhammed ibn Jusufa, zbog njihove zbunjujuće prirode, budu protumačene i pomirene sa predajama Jezid ibn Husajfae.

Neki učenjaci su pomirili razne verzije Se'id ibn Jezidove predaje tvrdnjom da je 'Omer, r.a, u početku naredio jedanaest rekjata,

ali onda promijenio svoju odluku u dvadeset rekjata, nakon što je doznao da je to tačnije mišljenje. Niko nije opovrgao njegovu odluku, i dvadeset rekjata se nastavilo klanjati većim dijelom islamske historije.

Imam Bejheki, nakon spominjanja predaja o jedanaest i dvadeset rekjata, kaže:

“Moguće je pomiriti dvije vrste predaja, zato što su ashabi u početku klanjali jedanaest rekjata i džematu, nakon čega su počeli klanjati dvadeset rekjata i tri rekjata *vitr-namaza*.” (*Sunen al-kubra li l-Bejheki* 2:469)

Imam Bejheki navodi istu tvrdnju na još jednom mjestu u svom djelu *Sunen al-kubra*. Mnogi drugi učenjaci su, također, ponudili isto tumačenje. Ibn Habib Maliki piše:

“U početku se klanjalo jedanaest rekjata, ali se učenje Kur'ana produžavalо na tim rekjatima, što se pokazalo teško izdržljivim za ljude, pa su povećali broj rekjata na dvadeset, ne uključujući *vitr-namaz*.” (*Tuhfat al-ahjar*, 192)

ZAKLJUČAK

Tek u skorije vrijeme su se pojavili neki ljudi s mišljenjem da je sunnet klanjati samo osam rekjata *teravih-namaza*. Neki su otišli tako daleko, tvrdeći da se klanjanje više rekjata od toga smatra novotrijom u vjeri (*bid'at*).

Niko od njih nije u mogućnosti da navede primjer ni jednog

mesdžida na svijetu u kojem se *teravih* namaz u džematu klanjao sa manje od dvadeset rekjata tokom prvih 1200, ili više godina islama. Slično tome, ni jedan učenjak među pobožnim precima (*selef salihin*) nije bio mišljenja da se *teravih* namaz sastojao od osam rekjata. Mogu li mišljenja savremenih učenjaka imati prednost u odnosu na učenje i mišljenja ljudi, koji su uživali veću bliskost fontani Poslanstva i Poslaniku, s.a.v.s.?

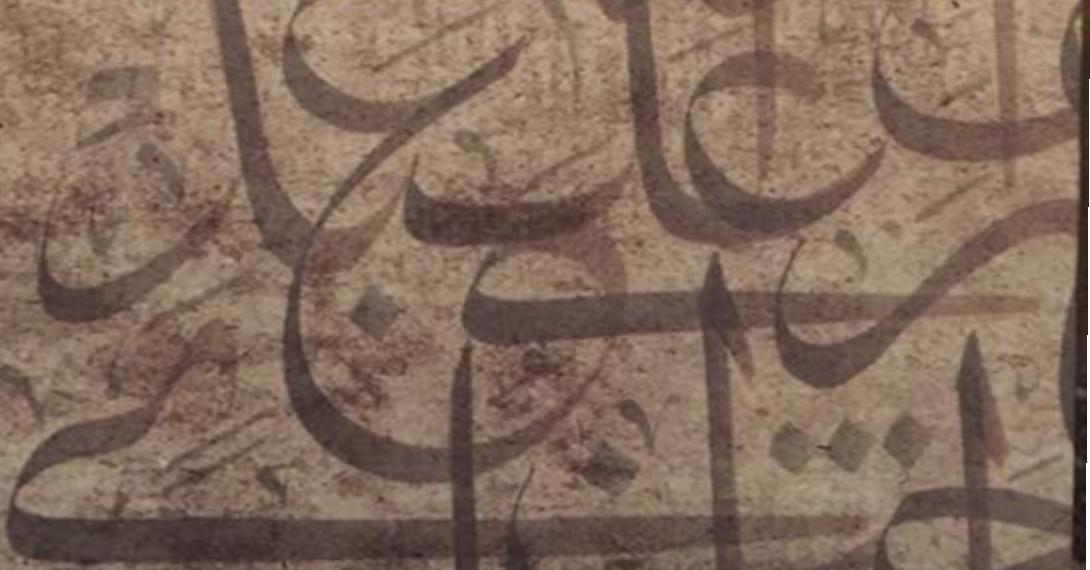
Također, kako neko može zanemariti činjenicu da u periodu od 1200 godina niko nije imao nikakvu primjedbu o tome da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata? Kako je samo besmisleno takvo nešto nazivati novotrijom u vjeri, kada je sam 'Omer, r.a, postigao konsensus sa ashabima o broju rekjata, i njegova odluka je donesena na osnovu onoga što je saznao od samog Poslanika, s.a.v.s. Ni ashabi, ni Poslanikovi, s.a.v.s, ukućani nisu ga opovrgli. 'Omer, r.a, onda je dodao da je divna praksa oživljena (*ni'mat al-bid'atu hazihī*), pošto ljudi nisu klanjali *teravih*-namaz u džematu za vrijeme Ebu Bekra, r.a.

Stoga se savim lahko može zaključiti da, pošto postoji saglasnost između četiri imama i većine učenjaka *ummeta*, da se *teravih* namaz sastoji od dvadeset rekjata, i to se može smatrati sunnetskom praksom.

Ključni tokazi

HAÑEFEJSKOG
FIKHA

ABDUR-RAHMAN IBN JUSUF